

LA INFÀNCIA DES D'UNA MIRADA POSITIVA L'acompanyament a nens i nenes en situació de vulnerabilitat des del voluntariat

Material complementari pel Taller formatiu
per a persones de l'Associació de
Voluntaris de CaixaBank

Coord. Nuria Fuentes-Peláez
Equip: Fuentes-Peláez, N.;
Mateos, A.; Torralba, J.M^a;
Pérez-Hernando, S.; Arranz, M.

Com citar el document:

Fuentes-Peláez, N., Mateos, A.; Torralba, J.M^a.; Pérez-Hernando, S.; Arranz, M. (2021). La infància des d'una mirada positiva. L'acompanyament a nens i nenes en situació de vulnerabilitat des del voluntariat. Barcelona: Universitat de Barcelona i Associació de Voluntaris de CaixaBank

ISBN 978-84-09-35933-2

Introducció

La formació de les persones voluntàries en temes específics contribueix, per una banda, a aportar qualitat a l'acció solidària que es desenvolupa, i per altre, al desenvolupament personal de la persona voluntària. La satisfacció de les persones voluntàries amb la seva tasca com a voluntari o voluntària tenen a veure amb el propi treball realitzat en l'acció voluntària i la formació els hi pot aportar elements per incrementar-la.

El voluntariat que tracta amb infants, i més concretament, amb infants en una situació de vulnerabilitat social, està interactuant amb un col·lectiu sensible pel que aquesta formació és imprescindible.

Els avenços en matèria de intervenció socioeducativa amb infants posen, entre d'altres, el punt de mira en la perspectiva dels drets dels infants i la teoria de la resiliència. La perspectiva dels drets dels infants ha contribuït a transformar la visió que avui dia tenim de la infància i per tant, la posició que prenem com adults en les interaccions amb els infants. Juntament, amb aquesta perspectiva, i donat que bona part de les accions del voluntariat es desenvolupen amb infància en situació de vulnerabilitat, les aportacions que la teoria de la resiliència ens serveixen per construir un acompanyament basat en una mirada positiva i esperançadora.

Aspirem a que les accions del voluntariat impactin de forma positiva en els infants i contribueixin a la transformació del seu entorn. Les persones voluntàries han de poder incorporar aquestes dues perspectives en la seva acció transformadora. Pensem que el coneixement d'aquestes perspectives serà d'utilitat per a la persones voluntàries en tant que els hi aportarà elements per reflexionar sobre com respectar, garantir i promoure els drets dels infants, revisar les formes que tenim de relacionar-los amb els infants en el dia a dia de l'acció voluntària, i els aportarà coneixements sobre com podem promocionar acompanyaments positius, ja sigui en les accions puntuals que realitzen les persones voluntàries com en les accions d'una major implicació temporal.

En aquesta proposta formativa cerquem que les persones voluntàries pugin:

- Aproximar-se a la perspectiva de drets de la infància i al coneixement de la infància en situació de vulnerabilitat.
- Aproximar-se a les bases del bon tracte en l'acompanyament a la infància en situació de vulnerabilitat des de la perspectiva de la resiliència.
- Aplicar dos conceptes bàsics de l'acompanyament: la mirada positiva i l'observació.

Per abordar els objectius es proposen en aquesta guia tres blocs temàtics

- La Convenció dels Drets de l'Infant (1989). La defensa dels infants com a subjectes de dret. L'interès superior de l'infant. Tipologia de drets.
- La situació de la infància en situació de vulnerabilitat: la situació de pobresa infantil actualment.

- Aproximar-se al bon tracte en l'acompanyament a la infància en situació de vulnerabilitat des de la perspectiva de la resiliència: decàleg per a les persones voluntàries.

Cadascun d'aquests blocs es presenta amb un resum a l'inici de les idees claus del tema, el desenvolupament del mateix i una proposta d'activitat didàctica que es desenvoluparà a la formació presencial.

Finalment, es conclou la guia amb una sèrie d'orientacions per a les persones voluntàries que apliquen els conceptes exposats en forma de decàleg.

1. La Convenció dels Drets de l'Infant i les persones voluntàries

Idees principals

- La Convenció de Drets de l'Infant proclamada i adoptada per l'Assemblea General de l'ONU el 20 de novembre de 1989 **reconeix als nens i nenes com a individus de ple dret**. Es tracta del tractat internacional de drets humans **més recolzat**.
- Totes les decisions que es prenen respecte de l'infant han d'estar basades en la consideració de l'**interès superior** del mateix.
- Els 54 drets reconeguts en la Convenció de Drets es divideixen en tres categories: **provisió, protecció i participació**.
- L'aproximació als drets es pot donar a partir de dues categories transversals: la **prevenció** i la **promoció**.
- El coneixement de la perspectiva de drets ens ajuda a **revisar les relacions** que les persones voluntàries fan per tal d'establir un **marc respectuós** amb aquesta perspectiva.

La Convenció de Drets de l'Infant

La infància entesa com a col·lectiu ha evolucionat i el concepte que tenim d'infant actualment s'ha vist impregnat de la Convenció de les Nacions Unides dels Drets dels Infants (1989). Aproximar-nos al seu coneixement ens ajudarà a comprendre millor la infància d'avui en dia i ajudar-la a créixer des del respecte i la promoció dels seus drets.

Des de la Declaració de Ginebra dels drets de l'infant l'any 1924 que reconeixia per primera vegada l'existència de drets de nens i nenes fins a la Convenció de Drets de 1989, passant per la Declaració de Drets de l'infant de 1959 s'ha fet especial èmfasi en reafirmar els nens i nenes com a individus, com a persones que no son propietat de pares o del propi Estat però que tampoc son éssers en desenvolupament i que, en aquest sentit han de tenir el mateix estatus que les persones adultes.

No obstant això, és important no oblidar que els infants inicien la seva vida com a éssers dependents que necessiten de la cura i orientació d'altres persones per a avançar cap a una plena independència. Idealment, són els pares i mares d'aquests infants i les persones adultes del seu entorn els que vetllen perquè aquestes necessitats estiguin plenament cobertes però quan els principals cuidadors no poden proporcionar el recolzament necessari ni cobrir les necessitats bàsiques és responsabilitat de la societat cobrir aquest buit, tal com estableix la Convenció de Drets.

És en aquest aspecte quan apareixen les persones voluntàries com a col·lectiu sensible per a la formació des de la perspectiva de drets de l'infant, doncs són persones que poden trobar-se en la situació de respectar però també promoure els drets dels infants.

En aquest sentit, les persones voluntàries han de poder oferir elements necessaris perquè els infants passin a l'acció, doncs hem d'entendre els nens i nenes com a motor de canvi de la societat que poden necessitar eines per a poder transformar el seu entorn. És llavors tasca de les persones voluntàries acompanyar l'infant en aquest procés de transformació.

Per tal de poder garantir aquest acompanyament, les persones voluntàries han d'estar sensibilitzades en les particularitats de la Convenció de Drets de l'Infant, doncs es tracta del primer instrument internacional legalment vinculant que incorpora totes les modalitats de drets humans (civils, culturals, econòmics, polítics i socials).

La Convenció de Drets de la infància va ser proclamada i adoptada per l'Assemblea General de l'ONU, es tracta de la primera llei internacional sobre drets dels nens i nenes, aprovada com a tractat internacional de drets humans el 20 de novembre de 1989. La Convenció va ser elaborada a partir de les aportacions de representants de diverses societats, cultures i religions i estipula els drets de la infància en els seus 54 articles.

L'articulat de la Convenció reconeix als nens i nenes com a individus de ple dret, amb desenvolupament físic, mental i social i dret d'expressar lliurement les seves opinions, establint els drets inalienables de tots els nens i les nenes, però també les obligacions dels Estats, els poders públics i la societat en el seu conjunt per a garantir el respecte d'aquests drets.

La Convenció és a dia d'avui el tractat internacional de drets humans més àmpliament recolzat, només dos països no han ratificat aquest acord: Estats Units i Somàlia. Aquest tractat és de caràcter obligatori per als Estats signants, aquesta obligació implica que cada Estat ha d'adoptar les mesures necessàries per fer efectius tots els drets reconeguts en la Convenció.

La Convenció sobre els Drets de l'Infant s'ha utilitzat en tot el món per promoure i protegir els drets de la infància. Des de la seva aprovació, s'han produït avenços considerables en el compliment dels drets de la infància a la supervivència, la salut i l'educació, així com un reconeixement cada vegada més gran de la necessitat d'establir un entorn protector que defensi els nens i nenes.

Els nens i nenes com a titulars de drets i l'interès superior de l'infant

La Convenció entén a la infància com a titular de drets i subjecte de la seva pròpia vida i desenvolupament. Urrea, Balsells, Coiduras i Alsinet (2016) fan referència a aquesta definició com a contraposició de la concepció d'infància que es tenia fa uns anys en que s'entenia la infància com a objecte de drets proporcionats pels adults, es tracta d'un important avenç en la forma en que la societat veu la infància, doncs l'infant no només passa de ser subjecte de drets en comptes d'objecte de drets sinó que a més a més l'infant participa de la vida social amb les seves aportacions i opinions. Es fa referència en aquest sentit a la idea dels infants com a ciutadans:

“El concepto de infancia como sujeto de derechos está relacionado con el concepto de ciudadanía y, más concretamente, con el de ciudadanía infantil. Al reconocer a los niños, niñas y adolescentes como sujetos de derechos se entiende a la infancia en su doble vertiente: como persona individual y como sujeto social. Sin embargo, la idea de ciudadanía infantil se diferencia considerablemente de la ciudadanía adulta. La ciudadanía infantil no pretende tratar a los niños, niñas y adolescentes como si fueran adultos, sino reconocerlos como ciudadanos con sus derechos y sus responsabilidades. La infancia y la adolescencia a partir de sus experiencias y expectativas irán desarrollando sus capacidades y podrán ir aumentando su grado de independencia y de participación. El ejercicio de esta ciudadanía específica es un proceso de aprendizaje que los preparará para la ciudadanía adulta” (p. 22).

La Convenció estableix en el seu tercer article¹ que totes les mesures respecte de l'infant han d'estar basades en la consideració de l'interès superior del mateix. Correspon a l'Estat assegurar una adequada protecció i cura, quan els pares i mares, o altres persones responsables, no tenen capacitat per fer-ho.

Un dels riscos del desconeixement dels drets de la infància és, tal com argumenta Ravetllat (2012), fa referència a les actuacions i intervencions. Ravetllat (2012) diu que és possible que, tot i actuar amb bones intencions, si no s'aparten les pròpies conviccions i prejudicis és fàcil deixar-se portar, de forma conscient o inconscient, per les pròpies perspectives o ideologies i oblidar que l'acció s'articula a partir de pensar única i exclusivament en el nen, amb les seves necessitats, sentiments i escala de valors diferents dels que presenten els adults.

Els drets de provisió, protecció i participació

Els drets reconeguts en la Convenció de Drets solen dividir-se en tres categories: provisió, protecció i participació.

Els drets de provisió són aquells que assegurin l'accés dels nens i nenes a serveis i béns que facilitin el seu desenvolupament. D'altra banda, els drets de protecció es refereixen a aquells articles que busquen protegir el nen o nena davant de qualsevol forma de violència, negligència o abandonament. Finalment, els drets de participació pretenen fomentar el dret dels infants a expressar les seves opinions i ser tinguts en compte per això.

Urrea et al. (2016) classifiquen els articles reconeguts en la Convenció entre aquestes tres categories tal com es recull en la *taula 1*.

¹ 3.1. En todas las medidas concernientes a los niños que tomen las instituciones públicas o privadas de bienestar social, los tribunales, las autoridades administrativas o los órganos legislativos, una consideración primordial a que se atenderá será el interés superior del niño.

3.2. Los Estados Partes se comprometen a asegurar al niño la protección y el cuidado que sean necesarios para su bienestar, teniendo en cuenta los derechos y deberes de sus padres, tutores u otras personas responsables de él ante la ley y, con ese fin, tomarán todas las medidas legislativas y administrativas adecuadas.

3.3. Los Estados Partes se asegurarán de que las instituciones, servicios y establecimientos encargados del cuidado o la protección de los niños cumplan las normas establecidas por las autoridades competentes, especialmente en materia de seguridad, sanidad, número y competencia de su personal, así como en relación con la existencia de una supervisión adecuada.

Drets de provisió	Drets de protecció	Drets de participació
5. Direcció i orientació de pares i mares 6. Supervivència i desenvolupament 7. Nom i nacionalitat 8. Identitat 9. Separació dels pares 10. Reunificació familiar 18. Responsabilitats dels pares 24. Salut i serveis sanitaris 25. Condicions d'internament 26. Seguretat social 27. Nivell de vida 28. Educació 29. Objectius de l'educació 31. Oci recreatiu i cultural	11. Traslats i retencions il·lícites 19. Protecció contra l'abús i el maltractament 20. Protecció als nens privats de la seva família 21. Adopció 22. Nens refugiats 32. Treball infantil 33. Ús de drogues il·legals 34. Explotació sexual 35. Venda i segrest de nens 36. Altres formes d'explotació; entre d'altres	12. Opinió de nens i nenes 13. Llibertat d'expressió 14. Llibertat de pensament, consciència i religió 15. Llibertat d'associació 16. Protecció a la intimitat 17. Accés a una informació adequada

L'aproximació als drets: prevenció i promoció de drets

Paral·lelament a la classificació anterior, també podem entendre els drets de la infància a partir de dues categories transversals en funció de com s'aconsegueixen complir amb aquests drets: la prevenció i la promoció.

La prevenció fa referència a el conjunt d'actuacions socials destinades a preservar l'infant o a l'adolescent de les situacions que són perjudicials per al seu desenvolupament integral o per al seu benestar mentre que la promoció es refereix a el conjunt d'actuacions socials que es desenvolupen malgrat que no hagi una situació concreta de risc, ja que aquestes actuacions tenen per objectiu la millora social i responen a anhels o aspiracions col·lectius.

2. La necessitat del voluntariat amb la infància en situació de vulnerabilitat

Idees principals

- Els infants en situació de vulnerabilitat tenen més predisposició a patir **manca de cobertura de necessitats bàsiques**.
- La crisi econòmica ha agreujat la **vulnerabilitat infantil a Espanya**, i la situació anòmala dels nivells de pobresa infantil s'ha mantingut.
- La **pobresa a les llars amb infants** té una major durada que en altres tipus de llars, la incidència és molt alta a les **llars d'origen immigrant**, i són habituals a les llars amb **baixa intensitat d'ocupació laboral**.
- La pobresa infantil té **importants conseqüències** sobre les trajectòries vitals d'aquells/es qui la pateixen, comprometen el seu **benestar** i el posen en una **situació de risc**.
- El paper de les persones voluntàries s'ha de centrar en **l'observació atenta de l'infant** incorporant la **perspectiva de gènere** per a la identificació de situacions de risc i en l'acompanyament emmarcat en l'acció o iniciativa dissenyada per a la millora de l'infant.

La Infància en situació de vulnerabilitat.

El concepte de “vulnerabilitat” s'utilitza per tal de descriure la situació en la que es troba una persona que pateix alguna debilitat en relació amb el seu entorn personal, familiar i/o social i, en conseqüència, es troba en una situació de risc que podria desencadenar un procés d'exclusió social. Estem parlant d'una zona intermèdia que es troba entre la integració i l'exclusió social.

L'exclusió social és un fenomen estructural, circumscrit dins de la pròpia lògica de l'estratificació i inseparable de la lectura històrica de les desigualtats socials. Aquest concepte remet a un fenomen “estructural, dinàmic, multifactorial i multidimensional que resulta de la suma de diverses situacions i circumstàncies que afecten negativament la vida de les persones” (Subirats, 2006, p. 33).

Pel que fa a la infància, ens referim a les situacions de privació material i desavantatge social que pateixen els infants en relació a la seva salut, la seva educació i el seu propi desenvolupament evolutiu de capacitat i formació com a persones. Els “factors de vulnerabilitat” no s'acostumen a presentar sols, tenen un caràcter acumulatiu i són aquestes dinàmiques acumulatives les responsables de les situacions de desavantatge generades.

Els infants en situació de vulnerabilitat tenen més predisposició a patir manca de cobertura de necessitats bàsiques com són una alimentació adequada i equilibrada; problemes de salut derivats de la manca d'higiene, del cost del tractament o medicació necessaris; o la manca d'un habitatge amb condicions d'habitabilitat adequades o espais propis. També poden ser infants amb més dificultats d'aprenentatge, amb absentisme escolar intermitent o continuat, i amb problemes per accedir a serveis de suport de reforç escolar.

En tant que l'exclusió social analitza aquesta realitat tenint en compte la seva afectació en diferents aspectes de la vida personal, social, cultural i política dels individus, aquesta noció facilita un marc de referència des d'on analitzar el concepte de pobresa infantil. Existeix un elevat consens a identificar, si bé no com l'única causa, la pobresa com un element clau per entendre la pèrdua progressiva d'oportunitats i el distanciament respecte les situacions que defineixen la inclusió social.

La pobresa infantil a l'actualitat

Tradicionalment, ha estat freqüent la distinció entre "pobresa absoluta" i "pobresa relativa". La primera representa la impossibilitat d'accedir i cobrir les necessitats humanes considerades bàsiques i, per això, està més vinculada a la idea de supervivència, situació poc freqüent al nostre país i als de la UE-15. En detriment d'aquesta aproximació, pren importància la de la "pobresa relativa o moderada", la qual assumeix que les necessitats humanes no són les mateixes arreu del món, fet que reclama comparar la situació de les persones segons l'estil de vida majoritari al del seu territori de referència.

Els esforços dedicats a mesurar la pobresa poden dividir-se, fonamentalment, en dues tendències, cadascuna de les quals posa l'accent o bé en el nivell de renda i/o de despesa de les llars o bé en les possibilitats d'accés a determinats béns o serveis en relació al que s'aspira en una determinada comunitat. Des de la perspectiva dels ingressos econòmics en destaca el llindar de pobresa, el qual s'estableix en el 60% de la renda mediana disponible en un territori i en un moment històric concret. Per sota d'aquest llindar es considera a les persones en situació de pobresa, la intensitat de la qual es divideix entre moderada (menys del 60% de la mediana), alta (menys del 40%) i severa (menys del 30% o del 25%, en funció de la font que es consulti).

La segona aproximació als càlculs de la pobresa presenten una llista d'ítems establerts exògenament segons l'estàndard de vida general de la comunitat de referència, la capacitat o incapacitat d'accés als quals determina quin és el nivell de pobresa. Els índexs més emprats es corresponen amb el de carència material i amb el de privació material severa. El primer valora com a situació de pobresa la manca d'accés a tres o més elements dins d'un llistat de set ítems. El segon, per la seva banda, presenta un total de nou elements i considera la pobresa com la impossibilitat de permetre-se'n quatre o més.

En el marc de l'Estratègia Europa 2020 es va dissenyar un nou índex, la taxa AROPE (At Risk of Poverty and Exclusion), la qual es presenta com a mesura més completa que les esmentades anteriorment, en tant que defuig limitar-se a una sola dimensió, tot integrant-ne d'altres. Així, aquest índex més o menys recent, té en compte la suma de tres situacions: el llindar de pobresa, l'índex de privació material severa i la intensitat del treball (el nombre de mesos que han treballat els membres d'una llar en edat de fer-ho en relació als mesos que podrien haver-ho fet, essent considerada una baixa intensitat de treball les mesures iguals o inferiors al 20%).

Hi ha més situacions que poden imprimir vulnerabilitat a part de la pobresa, però que aquesta és una de la més importants que coincideix amb una línia estratègica de la Fundació La Caixa.

L'anàlisi de gènere de la pobresa assenyala que, més enllà dels recursos materials disponibles, hi ha dimensions com la manca de temps, la sobrecàrrega de treballs o l'estat de salut que configuren com les dones pateixen la pobresa i la precarietat. Així, les vides que s'han de sostenir en situació de pobresa, els factors que duen les persones a aquestes situacions i la incidència de les polítiques perquè puguin sortir-se'n, són diferents entre homes i dones.

Marí-Klose (2019) constata que la crisi econòmica ha agreujat la vulnerabilitat infantil a Espanya, i que la situació anòmala dels nivells de pobresa infantil s'ha mantingut. A l'any 2017, la taxa de risc de pobresa era del 28'3% a Espanya i només hi havia dos països europeus amb taxes superiors: Bulgària (29'2%) i Romania (32'2%). Els nivells de pobresa infantil son superiors a les taxes de risc de qualsevol altre grup d'edat de la població. La pobresa a les llars amb infants té una major durada que en altres tipus de llars. També la incidència de pobresa és molt alta a les llars d'origen immigrant. I les situacions de pobresa són habituals a les llars amb baixa intensitat d'ocupació laboral.

Així doncs, la situació de pobresa dels entorns dels infants amb els que les persones voluntàries es relacionaran es pot interpretar o mesurar de diferents formes, ara bé, el que està clar es que viure en aquestes circumstàncies impacta als infants. Marí-Klose i Marí-Klose (2012) assenyalen algunes de les conseqüències dels efectes que té la pobresa en les famílies:

La vulnerabilitat econòmica no només té una dimensió monetària. Alguns dels efectes més importants provocats per l'exclusió econòmica tenen a veure amb estats de malestar i inseguretat que es troben en la mancança de recursos econòmics. Els fills no són els únics que pateixen les limitacions econòmiques; també afecten la qualitat de les relacions entre els adults i els infants. (Marí-Klose i Marí-Klose, 2012, p.11).

S'ha demostrat que la pobresa infantil té importants conseqüències sobre les trajectòries vitals d'aquells/es qui la pateixen, i no sembla aventurat pensar que la pobresa infantil d'avui pot esdevenir exclusió social adulta en el futur. Alguns dels efectes de patir una situació de pobresa en els infants són el fet de no tenir garantida una alimentació adequada i equilibrada, no disposar de la roba apropiada per a l'època de l'any, o viure en un habitatge que no compleix amb les condicions de habitabilitat sense espais apropiats per a fer els deures de l'escola o jugar. I també l'abandó prematur del sistema educatiu i les dificultats per accedir a activitats extraescolars i lúdiques per part dels infants.

Les situacions de pobresa comprometen el benestar de l'infant i el posen en una situació de risc. El coneixement doncs de l'impacte que té les situacions de pobresa a curt, mig i llarg termini és l'argument que s'utilitza per tal d'emfatitzar la necessitat de prendre mesures que erradiquin i previnguin la pobresa infantil, entenent-les com a inversió social. Algunes d'aquestes mesures són la millora dels recursos materials disponibles dins de les famílies complementant els ingressos que provenen del treball amb altres transferències monetàries per afrontar els costos de la criança, l'accés dels infants a serveis socioeducatius en la primera infància o bé les intervencions i pràctiques inclusives que milloren les oportunitats d'aprenentatge i progrés educatiu dels infants. També els Objectius de Desenvolupament Sostenible de l'Agenda 2030

aprovats en el marc de l'Assemblea General de les Nacions Unides durant l'any 2015 fan referència a posar fi a la pobresa, posant en pràctica sistemes de protecció social per a tots els ciutadans i assolint la cobertura de les persones en situació de pobresa. Aquest raonament, comparteix escenari amb el d'aquells que posen l'accent en el component ètic-moral, i que contempen el fenomen de la pobresa infantil com una situació injusta, indigne i intolerable.

Les persones voluntàries davant la situació de pobresa infantil

Les intervencions socials i educatives adreçades als infants en situació de pobresa infantil poden entendre's com aquelles accions o iniciatives dirigides a generar algun canvi o modificació amb un caràcter marcadament educatiu, i que actuen en i per incidir en l'entorn social més ampli de l'infant. El seu caràcter social i/o educatiu ve determinat per la intencionalitat que fonamenta l'acció, així com per l'espai des d'on es situen i de les estratègies i eines emprades per a desenvolupar-les.

La concepció de la pobresa i l'atenció als pobres que s'havia basat en èpoques anteriors en l'exercici de la caritat des de l'argumentació religiosa i amb connotacions de tipus paternalista i discrecional, ha estat substituïda per la consideració de les persones com a ciutadans amb drets socials reconeguts i amb un Estat de Benestar que ha de corregir les condicions de privació material i a combatre les desigualtats i l'exclusió social.

El paper de les persones voluntàries en la seva tasca de col·laboració amb els professionals de la intervenció social i educativa s'ha de centrar en l'observació atenta de l'infant, en la incorporació de la perspectiva de gèneres i en l'actitud d'acompanyament a l'acció o iniciativa dissenyada dins d'un projecte d'intervenció més ampli i en el marc dels diversos serveis i recursos del Sistema de Protecció a la Infància i Adolescència de Catalunya. S'entén que aquest projecte cercarà la provisió, protecció i promoció de l'infant creant entorns segurs, afectius i que generin les condicions possibles per una millora de l'infant.

3. Claus per a l'acompanyament dels del voluntariat

Idees principals

- La resiliència és "La capacitat humana per **enfrontar, sobreposar-se i sortir enfortit** o transformat per experiències d'adversitat" (Grotberg, 2001).
- La **mirada positiva** o l'enfocament resilient implica centrar la mirada més enllà del dèficit, reconèixer les **potencialitats** de les persones tot i una situació d'adversitat.
- Les persones tenim la capacitat d'esdevenir resilents. Això significa que tots i totes tenim la possibilitat, davant d'una situació d'adversitat o de dificultat, d'afrontar-la i sortir enfortits de la situació de crisi. Aquesta superació es dona gràcies a la **influència dels factors protectors** (fortaleses) que tots i totes tenim.
- La resiliència no és un procés innat. S'ha de **construir i mantenir**. Tots podem ser resilents, però no és una característica amb la que naixem. La resiliència s'ha de construir i això implica que s'ha de potenciar les fortaleses de les persones per a què aquestes, en un moment de crisi, puguin ser factors de protecció davant l'adversitat.
- En la tasca d'acompanyar la persona voluntària ha de poder **potenciar les fortaleses** que cada infant té front a situacions d'adversitat, **actuar** sota els principis del bon tracte i **reflexionar** sobre com es desenvolupa aquest acompanyament.

La mirada positiva i resilient

Què és la resiliència? La millor forma d'explicar-ho és fer-ho amb un exemple. Situa al vostre cap la següent situació: una família del servei en que exerciu l'activitat de voluntariat, la qual té tres fills, de 4, 6 i 8 anys. El pare treballa de forma intermitent. És una persona molt treballadora però no sempre té l'oportunitat de poder treballar. La mare, treballa dins la llar amb la cura dels petits i s'encarrega de tota l'organització domèstica. Puntualment la mare té alguns treballs precaris (neteja d'algun portal, fer alguns arranjaments de roba, etc.). Amb aquesta situació, podem començar a imaginar al nostre cap la situació precària de la família. La seva economia domèstica és limitada però, com podrien dir col·loquialment "tiren endavant tot i les dificultats del context i la seva situació econòmica limitada".

Ara que ja tenim a la família representada al nostre cap... pensa en aquestes qüestions: Com veig a aquesta família? Com m'imagino els infants?

Generalment, el que se'ns ve al cap quan parlem de les característiques d'un infant en situació de risc d'exclusió social són aspectes que el defineixen des d'una mirada del dèficit amb les mancances o dificultats dels infants en risc. És necessari poder fer aquestes observacions per tal de reduir el seu impacte, però alhora, hem de ser capaços d'anar més enllà d'un model d'acompanyament basat en el dèficit i ser capaços també de valorar els factors de protecció de l'infant (del context, de la família, de l'escola, etc.) i reconèixer les seves potencialitats. Es tracta de trobar l'equilibri entre el dèficit i la potencialitat.

Aquest simple exercici ens ajuda a fer evidents pre-concepcions que tots i totes portem a la nostra motxilla vital. Un nen o nena, tot i la seva situació de precarietat és un infant que pot ser

molt feliç i pot estar definit per moltes característiques positives. Però moltes vegades, la seva situació de pobresa o de risc d'exclusió social (encara molt més si es dona una situació de maltractament o similar) ens fa centrar la mirada en allò que el nen no té, que li falta o que necessita. Poques vegades som capaços de veure-ho d'una forma més holística i veure com els factors de risc d'aquests infants (precarietat, pobresa, baixa formació dels pares, etc.) poden estar compensats per altres factors protectors de les famílies (relació positiva amb l'escola, afecte, supervisió parental, etc.).

Un infant, maltractat o en situació de risc, tot i la seva situació adversa no deixa de ser un infant, i com a tal, té característiques comuns a qualsevol altre infant en una situació normalitzada. Es tracta d'educar la mirada per anar més enllà del dèficit i ser capaços de veure el potencial de les persones. Cal anar al substantiu "infant" i no a l'adjectiu "en risc", "maltractat", "pobre", etc. Si només veiem l'adjectiu, la nostra mirada serà molt més limitada i basada en el dèficit. Hem d'apostar per una mirada positiva de l'infant. Els infants tenen dret a que les altres persones no els mirin, observin o tractin de forma estereotipada.

Conèixer els fonaments de la teoria de la resiliència ens ajudarà a afrontar alguns dels reptes de l'acompanyament que fan les persones voluntàries amb els infants en situació de vulnerabilitat, com és el de la mirada positiva i l'observació.

El concepte de resiliència sorgeix de la constatació de que algunes persones, davant les situacions d'adversitat, crisi, malaltia o dificultats, són més resistents que d'altres (Barudy i Dantagnan, 2010). Aquesta resistència, com senyalen els autors, no és un fenomen innat amb el que l'individu neix, sinó que és el resultat de les interaccions entre l'individu, els seus iguals, les condicions de vida i el seu ambient vital.

Podem trobar diferents definicions de resiliència: per exemple Grotberg (2001) la defineix com "La capacitat humana per enfrontar, sobreposar-se i sortir enfortit o transformat per experiències d'adversitat". Altres autors com Manciaux, Vanistendael, Lecomte i Cyrulnik (2003) la defineixen com "la capacitat de una persona o de un grup per desenvolupar-se bé, per seguir projectant-se cap al futur tot i els esdeveniments desestabilitzadors, de condicions de vides difícils i de traumes a vegades greus".

Acompanyar als infants i a les famílies des d'un enfoc resilient implica un canvi de mirada, una proposta transformadora de com veiem a les persones. Això implicarà fomentar una visió de les persones i del seu desenvolupament basat en les fortaleses, especialment avant de processos de dificultat, vulnerabilitat, crisi, conflicte o exclusió.

Aquesta mirada positiva s'ha d'articular amb un acompanyament a la persona centrat en el potencial i no en el dèficit. Això suposa obrir la mirada als factors de protecció que es donen tot i existir una situació de risc o adversitat, com pot ser, estar en una situació de pobresa, tenir una malaltia crònica, etc. Centrar la mirada en les potencialitats no vol dir ignorar els factors de risc. Aquests existeixen i cal tenir-los present, però l'acompanyament a un infant o una família no es pot realitzar tenint present només el dèficit, allò que els hi falta. Cal estar oberts a reconèixer allò que la persona o la família té com a potencialitat. Per exemple, retornant a l'exercici introductori, els infants de la família que s'ha descrit a l'inici, tot i estar en una situació de risc

d'exclusió social, que ve donada per la situació de precarietat social i laboral de la família, aquests poden ser uns infants amb un desenvolupament totalment normal, que comptin amb uns pares amb bones competències parentals i que els seus "dèficits" siguin derivats de la situació contextual però no de la motivació i competències dels seus pares per fer bé la tasca parental. En aquest cas, no obviem que hi ha un risc que ve derivat de la situació de precarietat econòmica, però, podem centrar la nostra mirada en les potencialitats que pot tenir la família: pare i mare amb voluntat de treballar, recursos socials que poden ajudar a pal·liar la crisi econòmica de la família, una família extensa (si existeix) que podria donar suport en moments puntuals, etc.

Tots i totes som capaços de fer quelcom sempre i quan nosaltres creiem que podem fer-ho i ens esforcem per fomentar les nostres capacitats versus les deficiències i límits.

El treball d'acompanyament per tant, es centra no només en reduir les limitacions, debilitats o febleses que pugui presentar la persona, sinó també en promocionar les seves fortaleses.

Aquesta perspectiva de fortalesa i la mirada positiva ha fet avançar el model d'intervenció i acompanyament als infants i a les famílies adoptant enfocaments preventius i de promoció (Rodrigo et al., 2008).

Les persones voluntàries davant l'acompanyament: de l'observació a l'aproximació

La persona voluntària és una persona que s'implica de forma voluntària en l'acció de transformació social, en aquest cas, centrada en la infància en situació de vulnerabilitat.

Aquesta acció voluntària, segons l'article 3 de la Llei 25/2015, del 30 de juliol, del voluntariat i de foment de l'associacionisme es defineix com:

"L'acció duta a terme per una persona que, lliurement i solidàriament, per voluntat pròpia i sense cap compensació econòmica, decideix dedicar part del seu temps a exercir, d'una manera compartida amb altres persones, un compromís de transformació de la societat, en el marc d'una activitat associativa, en un programa específic de voluntariat d'una entitat sense ànim de lucre i en benefici de tercers" (DOGC, 2015)

Prenent com a referència l'informe elaborat per la Plataforma de Voluntarios de España i el Observatorio del Voluntariado (2018), l'acció del voluntariat es centra en més d'un col·lectiu, essent el col·lectiu de persones amb diversitat funcional, els adolescents i la infància aquells grups socials que concentren l'atenció d'un major nombre d'entitats socials. Essent un 35,8% d'entitats socials que treballen en el col·lectiu d'infància.

En aquest informe es destaca un element vinculat amb el gènere que val la pena assenyalar per les implicacions pràctiques i socials que aquest suposa. A l'informe queda representada la tasca del voluntariat com un entorn feminitzat (Plataforma de Voluntarios de España y Observatorio del Voluntariado, 2018). Aquesta dada planteja un repte social important respecte al voluntariat, i en el cas que ens ocupa, fa referència a la implicació de més homes, a més de les dones voluntàries, en l'acompanyament al col·lectiu d'infant en situació de vulnerabilitat. A

més, la feminització del sector d'atenció a la infància, no és només del personal voluntari, ho és també del personal professional on són més habituals les dones les que fan de mestres, educadores socials, etc.

De l'acció social amb la infància en situació de vulnerabilitat, en aquest document ens centrem en l'acompanyament socioeducatiu en tasques concretes i en la cooperació amb els professionals responsables. Totes aquestes tasques i funcions del voluntariat queden recollides a l'article 4 (principis de l'acció voluntària) i 9 (deures dels voluntaris) de la Llei catalana 25/2015, del 30 de juliol, del voluntariat i de foment de l'associacionisme (DOGC, 2015). Dels deures del voluntari, destaquem un dels citats a l'article 9 per la seva importància en les tasques de cooperació amb els professionals en la tasca d'acompanyament als infants en situació de vulnerabilitat:

“Acomplir l'activitat en què participen amb responsabilitat, diligència i competència, i respectar les normes internes de funcionament de l'entitat de voluntariat i els principis i valors que estableix l'article 4”.

Partint d'aquest preàmbul dels principis de l'acció del voluntariat i els deures dels voluntaris, presentem una definició de la tasca concreta de l'acompanyament, per tal de partir tots i totes d'una mateixa definició.

L'acompanyament socioeducatiu es pot entendre com:

[...] “el término acompañamiento es, en realidad, un concepto paraguas que abarca múltiples formas de entender y trabajar con personas desde el nexo de la proximidad [...] No se trata de prácticas totalmente nuevas, sino que lo que es realmente novedoso es el uso que se hace del término y la carga positiva que en el trabajo con personas en situación de dificultad social ha ido tomando” (Planella, 2008, p. 3).

En aquest sentit, les tasques d'acompanyament de la persona voluntària, amb infància en situació de vulnerabilitat, implica tenir present algunes característiques del “bon tracte” vers la infància com ara (Amaya, 2012):

- Proporcionar afecte i suport als infants.
- Dedicar temps a l'atenció. Estar disponible i accessible.
- Comprendre les característiques evolutives i de comportament dels infants.
- Comunicar-se obertament amb l'infant.
- Establir límits i normes a l'infant.
- Orientar-los en el seu comportament.

A les orientacions citades en podríem afegir altres complementaries com:

- Les mostres d'afecte i suport a l'infant s'han de donar dintre d'uns límits no intrusius a la llibertat de l'infant. Oferir afecte i suport a l'infant no implica abraçades, petons o altres demostracions d'afecte d'aquest índole. Aquestes es podran donar si l'infant ho necessita o ho demana. Hem de recordar altres demostracions d'afecte menys

- intrusives per a l'infant: donar-li veu, escoltar-lo, llegir-li un conte, estar accessible i disponible, preocupar-se pel seu benestar, etc.
- Recordar que els nens i nenes aprenen per modelatge. Per tant, la persona voluntària ha de ser un referent positiu per a l'infant.
 - Ser coherent entre el missatge que donem als infants i les nostres actuacions davant d'aquest.
 - Establir límits i normes des de l'afecte i la comunicació. Tenir una actitud flexible davant l'infant però ferma en els límits i les normes consensuades.

En definitiva, podem observar com els principis de l'acció d'acompanyament de la persona voluntària concentren a la pràctica el marc dels drets dels infants que ja s'ha exposat anteriorment. Tot allò que fem amb els infants ha de garantir que no vulneri cap dels seus drets i que es realitza per promocionar el seu desenvolupament integral.

A aquestes orientacions senyalades, cal afegir i tenir present els tres eixos de l'acompanyament, que senyala Planella (2008) des d'una òptica positiva i resilient d'aquest procés. Segons l'autor citat, quan acompanyem a una persona, concretament en aquest cas a un infant en situació de vulnerabilitat, cal tenir present que el voluntari té una imatge d'aquest infant (com construïm aquesta imatge? des del dèficit o des de les potencialitats?), una forma d'acompanyar i un aprenentatge (aprendre a acompanyar).

Tot seguit, desenvolupem de forma més detallada aquests tres eixos:

- 1) Imatge: la imatge que construïm de les persones depèn de diferents elements que ens fan construir una imatge global de la persona. En ocasions, aquesta imatge ve marcada per l'adjectiu que acompanya a la persona (per exemple: persona "en risc"), per les diferents dimensions del desenvolupament de les persones (cognitiu, emocional, social, etc.), la història personal o trajectòria vital, etc. Tots aquests elements construeixen una imatge de la persona que inevitablement acompanyen el treball amb aquestes.
- 2) Forma: la manera en la que acompanyem, el com acompanyem. Es proposa acompanyar a l'infant des d'un model de partenariat (col·laboració entre dues persones, infant-adult, amb un objectiu comú). Des d'aquest model l'infant adopta un paper actiu en el seu procés (cal donar-los veu i escoltar-los) de creixement i en la relació amb l'adult que l'acompanya. Recordem que l'infant té dret a participar de forma activa i cooperativa en tot els processos que els hi afecten. Aquest dret és molt important i en moltes ocasions es vulnera, essent l'adult que l'acompanya qui decideix tot per l'infant. Podríem resumir que moltes vegades s'ha fet "tot per la infància" però "sense la infància". La proposta dins d'aquest eix d'acompanyament es treballar amb l'infant no sobre l'infant. Es tracta d'acompanyar-lo des de la cooperació amb l'infant, caminar al seu costat i no per davant de l'infant. L'acompanyament (la forma) des d'aquest enfocament suposa que la persona que acompanya ha d'optar per un rol de guia i proximitat, buscant la confluència de les necessitats (d'allò que observem o detectem que necessita l'infant i d'allò que l'infant creu o sent que necessita). Es tracta d'ajudar a l'infant a créixer com a persona, des de l'autonomia i l'apoderament, i no fomentar una

relació de dependència de l'infant de la persona voluntària que l'acompanya en aquest procés socioeducatiu.

- 3) Aprenentatge: aprendre a acompanyar. Acompanyar des d'aquest enfocament del partenariat i des d'una mirada positiva implica reflexionar i ser crítics amb com escoltem, com mirem i com ens transformem en la relació amb els altres. Cal escoltar i mirar i creure en les potencialitats dels infants, optar per una mirada positiva; i potenciar el poder que tenen els nens i nenes per transformar-se i transformar als altres, promoure una relació en la que l'infant s'apodera del seu procés i pugui ser un agent generador de canvis. Ben segur que en la experiència d'acompanyar a un infant aquest infant canvia i ens canvia. No només el voluntari ajuda a la transformació social sinó que el voluntari o voluntària també és transformat i es beneficia de la seva tasca social. Aquest element de canviar el medi i deixar-se canviar pel medi serà un element important a tenir en compte en el procés d'acompanyament com a voluntaris. Per això, cal donar l'oportunitat a l'infant de desenvolupar el seu potencial com a agent transformador del seu context i de les relacions que s'estableixen amb ells.

Per finalitzar, els tres eixos d'acompanyament que orienten a les persones voluntàries en la seva relació amb els infants es poden aterrar en el com observem i com ens apropem als infants tenint en consideració les orientacions i principis del bon tracte a l'infant: Tots els nens i nenes, en situació (o no) de risc social, necessiten un acompanyament basat en el respecte, en la estabilitat i lligams amb l'adult que l'acompanya, disponibilitat de temps de qui fa aquesta tasca d'acompanyament, i sobre tot, una actitud i acció que garanteixi i promogui els seus drets com a infants, amb independència de la seva situació de risc social.

Aquest concepte de relació entre qui acompanya i l'acompanyant lliga amb el bloc que es presenta tot seguit del tutor o tutora de resiliència. Aquest acompanyament, quan es realitza de forma satisfactòria per ambdues parts, i brinda unes oportunitats d'aprenentatge i creixement, pot suposar per l'infant que el voluntari sigui una persona referent i significativa per ell o ella. Podent esdevenir la persona voluntària en un tutor o tutora de resiliència.

Per concretar tot aquest contingut a la realitat del Voluntari de "la Caixa", citarem una de les accions d'acompanyament que aquests realitzen en el marc del projecte "LECXIT: Lectura per a l'èxit educatiu" de la Fundació Jaume Bofill.

Tal i com es defineix al projecte, LECXIT funciona (entre d'altres actuacions en el propi projecte) gràcies a la col·laboració dels voluntaris i voluntàries, que acompanyen els infants en la lectura amb una tutoria individual per setmana. A més a més, el projecte també consta d'activitats en grup, on l'aprenentatge compartit és clau i de col·laboració amb escoles i amb les pròpies famílies, per continuar el treball de la lectura a casa.

Els beneficis de la lectura són coneguts per tots i totes les persones. Seria casi impensable trobar a algú que negués aquest benefici i la seva potencialitat tant per infants com per adults.

Aquests beneficis encara es fan més palès en la infància en situació de risc o infància en situació de pobresa, com ara, la pobresa "pobresa relativa o moderada" que s'ha explicat anteriorment,

en la qual, les necessitats més bàsiques poden estar cobertes però es poden donar mancances en altres àrees també necessàries per a un bon desenvolupament infantil, com ara l'educació i la formació. Un nen o nena en situació de pobresa relativa o moderada té major risc de patir dificultats d'aprenentatge, absentisme escolar intermitent o continuat, i problemes per accedir a serveis de suport de reforç escolar.

És en aquest punt on radica la importància de possibilitar als infants en situació de risc o pobresa recursos socioeducatius que els hi permetin mitigar el risc que els hi suposa viure en un context (social i/o familiar) marcat per limitacions econòmiques, socials i educatives.

Des d'aquest preàmbul, podem entendre que l'acompanyament socioeducatiu que possibiliten els voluntaris en el marc del projecte LEXIT suposa una acció transformadora, amb un caràcter social i educatiu, de la realitat d'aquests infants. Oferir aquest espai i recurs suposa alguna cosa més que acompanyar en la lectura a un infant: implica oferir l'oportunitat a un infant d'accedir a llibres i materials educatius, que fora d'aquest recurs, serien de difícil accés per la família. En la població més pobre, el dilema no és tant la idoneïtat o no del contingut de la lectura (per temàtica, per edat, per nivell maduratiu, etc.), sinó la necessitat de garantir l'accés a la lectura i els beneficis que aquesta suposa. És responsabilitat de tota la societat procurar aquest dret als infants, especialment, a aquells que la seva situació de precarietat pot implicar una dificultat d'accés als recursos.

Reprement la importància de la tasca socioeducativa d'acompanyament que realitza el voluntariat en aquest projecte (però que seria aplicable a la seva acció transformadora en altres projectes als quals es vinculen els i les voluntàries de la Caixa), amb el que, a través de la lectura s'estableix una experiència positiva i una relació de confiança entre la persona voluntària i l'infant.

En aquesta relació, en ocasions, es pot donar que l'infant prengui a aquesta persona com a referent educatiu i que el visioni com el seu tutor de resiliència. A continuació, desenvolupem això que entenem per "tutor o tutora de resiliència".

Aplicant els principis de la resiliència a l'acompanyament: El tutor de resiliència

Prenent com a referència la teoria de la resiliència i la perspectiva de l'acompanyament socioeducatiu, es presenta la figura del tutor de resiliència.

El tutor de resiliència és definit pel seu pioner Cyrulnik (2005) com: "aquelles persones, instàncies, grups, un lloc, esdeveniment, una obra d'art que provoca un renaixement del desenvolupament psicològic després del trauma, que per al ferit són el punt de partida per intentar reprendre o iniciar un altre tipus de desenvolupament; qui pateix d'un patiment, té la possibilitat de trobar en el seu context afectiu i social, tutors de resiliència amb qui pugui aconseguir sentir-se estimat incondicionalment, créixer i sobreposar-se".

És gairebé sempre un adult qui troba a l'infant i per aquest l'adult pren un significat de model d'identitat, la reversió l'existència, una trobada significativa pot ser suficient.

Una persona voluntària (per exemple) en un recurs o entitat, que sigui empàtica, sensible, comprensible, propera, accessible, etc. Podria ser un tutor o tutora de l'infant que acompanya, convertint-se en un persona de referent per a l'infant, un model. Algú amb qui l'infant connecta, a vegades fins i tot, sense que l'adult sigui conscient. Es tracta bàsicament d'una trobada significativa entre l'adult i l'infant.

Wolin i Wolin (1993) senyalen 7 qualitats de les persones per a ser resilients. Aquests s'anomenen els 7 pilars de la resiliència (mandala de la resiliència), als quals, podem afegir dos més (autoestima i pensament crític).

- *Autoestima consistent*: És la base per al desenvolupament dels altres pilars. L'autoestima és fruit de la cura de l'infant/a per un adult significatiu.
- *Introspecció*: és l'art de preguntar a un mateix i respondre's de forma sincera.
- *Independència*: es tracta de fixar límits amb el medi i els problemes. És a dir, mantenir una distància emocional amb el medi sense caure en l'aïllament.
- *Capacitat de relacionar-se* amb els altres i intercanviar afecte i suport.
- *Iniciativa*: capacitat de posar-se a prova i exigir-se més.
- *Humor*: trobar lo positiu i lo còmic a la tragèdia. Així es disminueixen les emocions negatives davant la tragèdia.
- *Creativitat*: capacitat de trobar i donar diverses respostes davant una situació.
- *Moralitat*: mantenir els propis valors independentment de que puguin ser diferents als valors dels altres. Capacitat de compromís amb el benestar dels altres.
- *Capacitat de pensament crític*: és un pilar producte de la combinació dels altres. Permet l'anàlisi crític de les causes i les responsabilitats davant l'adversitat.

Es necessari reconèixer la tasca de les persones voluntàries. El voluntariat és la manifestació formal altruista del compromís i la solidaritat social, especialment, vers les persones que resulten més vulnerables, com ara, els infants. El voluntariat possibilita construir entorns resilients. Els i les voluntàries podeu ser, i moltes vegades sense saber-ho, tutors i tutores de resiliència dels infants amb els quals feu la vostra tasca. El voluntariat és un actiu important per a la nostra societat, i es per això, que cal posar en valor el seu poder transformador en aquells col·lectius amb els que treballen de forma totalment solidaria.

4. Decàleg per a les persones voluntàries

1. Les persones voluntàries han de tenir present que tots els infants són subjectes de ple dret, en desenvolupament físic, mental i social, i per tant, que totes les accions, orientacions i intervencions que es realitzen amb ells i elles han de ser en benefici de la protecció dels seus drets i promotors d'un desenvolupament integral positiu. **Quan acompanyis a un infant has de recordar que tot allò que fem per acompanyar-lo, donar-li suport o escoltar-lo ha de ser sempre pensant en el seu benefici per sobre d'altres qüestions. Les accions socioeducatives d'acompanyament al desenvolupament infantil s'han de centrar en el nen o nena.**
2. Els infants tenen dret a una participació activa en tot els processos que els concerneixen. Hem de creure en el potencial de la infància. Els nens i les nenes són agents actius i transformadors del seus processos (socials, familiars, educatius). **Cal escoltar i donar veu als infants. Tenen dret a participar activament en tot allò que els hi afecta, és fonamental per ajudar a la transformació social i incrementar l'impacte de les accions que pot desenvolupar la persona voluntària.**
3. La privació material (falta d'ingressos, habitatge inadequat, no accés al mercat...) pot derivar a altres desavantatges socials o manca d'oportunitats pels infants. **Els infants no són responsables de la situació de pobresa en la que es troben, però sí pateixen les conseqüències derivades d'aquesta.**
4. Tots els infants en situació de vulnerabilitat tenen dret a rebre les intervencions socials i educatives dirigides a generar un canvi o modificació que incideixi en el seu entorn social més ampli. S'ha de facilitar l'entrada dels infants (en situació de risc o no) als recursos socioeducatius que els puguin oferir acompanyament i oportunitats de desenvolupament positiu. **Els infants tenen dret a accedir a les oportunitats reals que ofereix l'entorn.**
5. **Per acompanyar a un infant de forma adequada és necessari tenir present una mirada global de les seves necessitats, tant materials (vestimenta, menjar, material escolar, etc.) com no materials (afecte, comprensió, escolta activa, etc.) i una mirada positiva que trenqui estereotips sobre la infància en risc.** Tots els nens i nenes (en risc o no) tenen dret a una representació positiva de la seva imatge, lliure d'estereotips i manipulacions de forma que permeti que l'acció voluntària es desenvolupi amb el màxim potencial.
6. **Informa't amb els professionals sobre les característiques dels infants amb els que compartiràs temps, espai i activitats.** El teu acompanyament és molt important i hauràs d'ajustar-te (llenguatge, expressió corporal, to verbal, contingut de la conversa, etc.) a l'edat i circumstàncies de l'infant i englobar les teves accions en un marc de col.laboració amb l'entitat o servei.
7. Tots els nens i nenes necessiten, per a un desenvolupament ple i integral, sentir-se estimats i compresos. Recorda, que **la seguretat (emocional i física de l'infant) serà un dels eixos bàsics de la teva tasca com a persona voluntària.**

Referències bibliogràfiques

Ajuntament de Barcelona (2016). *Estratègia contra la Fementització de la Pobresa i de la precarietat a Barcelona (2016-2020)*. Regidoria de Feminismes i LGTBI, Departament de Transversalitat de Gènere. Recuperat de <http://www.bcn.cat/dones>

Amaya, R. (2012). *El buen trato en el ámbito familia*. En García y Martínez (Coord). Guia pràctica del buen trato al niño (pp. 15-32). Madrid: IMC.

Barudy, J. i Dantagnan, M. (2010). *Los buenos tratos a la infancia. Parentalidad, apego y resiliencia*. Barcelona: Gedisa.

Cyrulnik, B. (2005). *El amor que nos cura*. Barcelona: Gedisa.

DOGC (2015). *Llei 25/2015, del 30 de juliol, del voluntariat i de foment de l'associacionisme*. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya. Núm. 6930 - 7.8.2015. CVE-DOGC-A-15217027-2015.

FEDAIA (2012). *Pobresa infantil a Catalunya. Informe FEDAIA*. Barcelona: Federació d'Entitats d'Atenció i d'Educació a la Infància i l'Adolescència. Recuperat de <http://www.fedaia.org/col%C2%B7leccio-informes>

González, R.M i Guinart, S. (2011). *Alumnado en situación de riesgo*. Barcelona: Graó.

Grotberg, E.H. (2001). *Nuevas tendencias en resiliencia*. En A. Melillo i E.N. Suárez Ojeda (comp). *Resiliencia. Descubriendo las propias resiliencias*. Barcelona: Paidós. Tramas Sociales.

Manciaux, M., Vanistendael, S., Lecomte, J. i Cyrulnik, B. (2003). *La resiliencia: estado de la cuestión*. En Manciaux, M. (comp.). *La resiliencia: resistir y rehacerse*. (pp.17-27). Barcelona: Gedisa.

Marí-Klose, P. i Marí-Klose, M. (2012). *Crisi i pobresa infantil a Catalunya*. Barcelona: Obra Social la Caixa.

Marí-Klose, P. (2019). *La infancia que queremos. Una agenda para erradicar la pobreza infantil*. Madrid: Los Libros de La Catarata.

Planella, J. (2008). Educación social, acompañamiento y vulnerabilidad: hacia una antropología de la convivencia, *Revista Iberoamericana de Educación*, nº46/5.

Plataforma del Voluntariado de España i Observatorio del Voluntariado (2018). *Así somos en 2018. Retrato del voluntariado en España*. Disponible en: <http://voluntaris.cat/wp-content/uploads/asi-somos-2018.pdf>

Ravetllat, I. (2012). El interés superior del niño: concepto y delimitación del termino. *Educatio Siglo XXI*, 30(2), pp. 89-108.

Rodrigo, M.J., Máiquez, M.L., Martín, J.C. i Byrne, S. (2008): *Preservación familiar. Un enfoque positivo para la intervención con familias*. Madrid: Psicología Pirámide.

Subirats, J. (dir.). (2006). *Fragilidades vecinas. Narraciones biográficas de exclusión social urbana*. Barcelona: Icaria.

Urrea, A., Balsells, M. A., Coiduras, J. L. y Alsinet, C. (2016). *Los derechos de la infancia en las facultades de educación, Propuesta formativa para las titulaciones en educación*. Lleida: Edición UNICEF Comité Español, ISBN: 978-84-942273-2-5.

Wolin, s. J. i Wolin, s. (1993): *The resilient self: how survivors of troubled families rise above adversity*. Nueva York: Villard Books.